

VII. Évfolyam 2. szám - 2012. június

Szabó Csaba – Horváth László
szabocsa@gyor.police.hu - horvath.laszlo@uni-nke.hu

MAGYARORSZÁG ALAPTÖRVÉNYÉNEK ÉS A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ALKOTMÁNYÁNAK ÖSSZEVETÉSE A KÜLÖNLEGES JOGREND VONATKOZÁSÁBAN

Absztrakt

Jelen cikk bemutatja és részletesen elemzi Magyarország Alaptörvényét, összevetve a Magyar Köztársaság Alkotmányával, különös hangsúlyt fektetve a Különös Jogrend cikkelyben foglaltakra vonatkozóan. Részletesen bemutatjuk a rendkívüli állapotra, a szükségállapotra, a megelőző védelmi helyzetre, a váratlan támadásra, a veszélyhelyzetre, valamint a különleges jogrendre vonatkozó közös szabályokba foglalt jogalkotói érdekérvényesítést, összehasonlítva az Alaptörvényben, valamint a Magyar Köztársaság Alkotmányában rögzített rendkívüli jogrend alapjául szolgáló alkotmányos jogszabályi keretre vonatkozó nézőpont elemzésével. Áttekintjük a különleges jogrendre vonatkozó jogi- és alkotmánykonceptuális szabályrendszereket az Országgyűlés, a Köztársasági Elnök, a Kormány, továbbá a honvédség, a rendvédelmi szervek és a nemzetbiztonsági szolgálatok feladataival kapcsolatosan, különösen az alkotmányos jogok felfüggesztésének vonatkozásában.

The present article introduces and analyzes Hungary's Fundamental Law, compared with the Hungarian Republic's Constitution, laying special emphasis on the contents of the article of Special Legal Order. In detail, we introduce legislator interest representation incorporated within common rules referring to special legal order, extraordinary state, state of emergency, preventive defense state, unexpected attack, distress situation, compared with the analysis of the perspective referring to the constitution legal rule's frame, serving as the basis of extraordinary legal order recorded in the Hungarian Republic's Constitution and in the Fundamental Law. We take a look at legal and constitution conceptual rule systems referring to special legal order regarding the tasks of the Parliament, the President of the Republic, the Government, and furthermore the duties of home defense, law enforcement bodies and national security services, with special attention paid to the references of suspending constitutional rights.

Kulcsszavak: *Alaptörvény, Alkotmány, különleges jogrend, rendkívüli állapot, szükségállapot, megelőző védelmi helyzet, vészhelyzet ~ Fundamental Law, Constitution, special legal order, extraordinary state, state of emergency*

BEVEZETÉS

A Magyar Köztársaság Alkotmányának bevezető részében található azon jogalkotási és törvényhozási koncepció, amelynek értelmében Magyarország demokratikus békés átmenetének elősegítése érdekében az Országgyűlés megalkotja hazánk átmeneti Alkotmányát az új Alkotmány elfogadásáig.¹ Ezen jogalkotási leirat értelmében a demokratikus jogállamiság megújulásának és a régi rend elvetésének koncepciójára figyelemmel, lehetőség nyílik Magyarország új Alkotmányának megalkotására. Az elmúlt több mint húsz esztendő politikai változásainak eredményeit egységesítve, 2011. április 25-én megalkotásra került Magyarország Alaptörvénye.²

Az Alaptörvény elsősorban formai, alkotmányos alapjogi, valamint kiemelten a különleges jogrend szabályainak vonatkozásában kerül vizsgálatra. A cikk második részében a hazai rendvédelmi- és nemzetbiztonsági szervek és a honvédség vonatkozásában értékeljük a különleges jogrend címszó alatt lefektetésre került közös szabályokat. Vizsgálat tárgyát képezi, hogy egyes különleges jogrendben megfogalmazott események bekövetkezése esetén, milyen feladatok hárulnak a rendőrségre, a nemzetbiztonsági szolgálatokra, a honvédségre, valamint a katasztrófavédelmi szervekre. További értékelés tárgyát képezi azon összefüggések vizsgálata, hogy az alapjogok korlátozásának lehetősége milyen formában nyilvánul meg az Alaptörvényben és a hozzá kapcsolódó sarkalatos törvényekben. Kitérünk Magyarország Alaptörvényében nevesített sarkalatos törvényekre a különleges jogrendben alkalmazandó részletes szabályokra. Áttekintjük a szükségállapot idején a köztársasági elnök által rendeleti úton bevezethető intézkedéseket, a Kormány által megelőző védelmi helyzetben, veszélyhelyzet esetén bevezethető rendkívüli intézkedéseket és a váratlan támadás esetén végrehajtandó feladatokat a rendvédelmi szervek feladatrendszerének értelmezésében.

I. Az Alaptörvény és az Alkotmány jogértelmezési összehasonlítása, kiemelten a minősített időszakok és a védelmi igazgatás tekintetében

Magyarország Alkotmányának társadalmi értékéből adódóan a minősített időszakok kiemelt figyelmet kaptak a jogalkotás időszakában. A rendszerváltást megelőző időszakban a bipoláris világrend érdekérvényesítéséből, valamint a Varsói Szerződéshez tartozás mivoltából adódóan, rendkívüli jelentőséget képviselt a minősített időszakokra vonatkozó állami irányítás által meghatározott koncepciók felkészülés.³ A demokratikus jogállamiság megalakulásával, továbbá a bipoláris világrend felbomlásának bekövetkezésével, valamint az Európai Unió és a NATO katonai szövetségi tagság létrejöttével alacsony intenzitású biztonságpolitikai koncepcióvá alakult a határon kívüli rendkívüli helyzetet igénylő fenyegetettség veszélye. Hazánk geopolitikai és geostratégiai helyzetének függvényében, valamint földrajzi elhelyezkedéséből adódóan elsősorban a határokon belüli minősített időszakokra vonatkozó rendkívüli esemény bekövetkezésének megelőzésére, továbbá a bekövetkezést követő gyors kárenyhítésre kell megfelelő figyelmet fordítani.

A minősített időszakok együttes jellemzője, hogy az állam életének folytonosságát biztosító rendszer az adott állam állampolgárainak élet- és vagyónbiztonságát, külső, vagy belső társadalmi, illetve természeti veszély fenyegeti és e veszély elhárítására,

¹ 1949. évi XX. törvény, Magyar Köztársaság Alkotmánya. (A Magyar Köztársaság Alkotmánya 2011. december 31-én hatályát veszítette, helyette 2012. január 1-jei hatállyal Magyarország Alaptörvénye lépett)

² Magyarország Alaptörvénye, Magyar Közlöny, 2011. évi 43. szám

³ Pataki István: A Varsói Szerződésről és a délnyugati hadszíntérről, Hadtudomány, 2006. évi 1-2. szám –p 2.

következményeinek és a már bekövetkezett káresemény veszteségeinek csökkentésére a rendkívüli jogrend eszközei vehetők igénybe.⁴

A vonatkozó jogszabályi keret alapján a védelmi igazgatás a közigazgatás részét képező feladat- és szervezeti rendszer. Az állam komplex védelmi feladatainak megvalósítására létrehozott, valamint e feladatra kijelölt közigazgatási szervek által végzett végrehajtó, rendelkező tevékenység.⁵ Ezeknek a védelmi tevékenységeknek a végrehajtása minden esetben az állami szervek feladata. Az állam a legmagasabb szintű jogszabályban rögzíti a minősített időszakokra vonatkozó álláspontokat, utasításokat, végrehajtási direktívákat. A különleges jogrendre vonatkozó rendelkezések Magyarország Alaptörvényében kerültek rögzítésre.

A Magyar Köztársaság Alkotmányát (továbbiakban Alkotmány) a hatályon kívül helyezést követően, 2012. január 1-től Magyarország Alaptörvényének hatályba lépése váltotta fel. Az Alaptörvény felépítésében, koncepciójában, valamint nemzeti hitvallásában lényegesen eltér a Magyar Köztársaság Alkotmányától.

Magyarország Alaptörvényét (továbbiakban Alaptörvény) 2011. április 25-én fogadta el az Országgyűlés. Az Alaptörvény preambulummal kezdődik.⁶ Az Alkotmány bevezetővel kezdődik, és XV fejezetre tagozódik. Az Alaptörvény a preambulomot követően Alapvetésekkel folytatódik. Az alapvetésben többek között a demokratikus jogállam a hatalommegosztás a nemzeti összetartozás a szabadság eszméjének kontextusa a magyar nyelv értékének fenntartása az állampolgárság intézményének védelme, Magyarország hivatalos jelképei, nemzeti ünnepei, a házasság intézményének polgári értékei, a béke és biztonság megteremtésének és biztosításának felelőssége, valamint a jogrendszer alapjai, és jogszabályi rendelkezései találhatóak meg.

Ezt követően római számokkal jelölt, összesen XXXI. cikk rendelkezik a Szabadság és a felelősség értékeiről és jelentőségéről. Ezen cikkelyek megjelenítik és törvényi keretek között szabályozzák az egyetemes emberi hitvallást és az emberi élet értékét. A cikkelyek jogokat és Magyarország által biztosított kötelezvényeket tartalmaznak, amelyek kinyilvánítják, és egyben biztosítják az emberi jogokat és azok - bizonyos rendkívüli helyzetek kivételével - sérthetlenségét. Az Alkotmány ezeket az alapvető jogokat és kötelezéseket XII. fejezetében összesíti.

Ezt követően az Alaptörvény az állam működését biztosító és irányító népképviselői szervekről, az Országgyűlésről, az országos népszavazás kezdeményezésének rendelkezéseiről, Magyarország államfőjéről, a Köztársasági Elnökről, valamint a végrehajtó hatalom általános szervéről, a Kormányról olvashatunk szabályozást. További pontok tesznek részletes megfogalmazást a megalkotásra kerülő sarkalatos törvényekben meghatározott önálló szabályozó szervekről, az Alaptörvény védelmének legfőbb szervéről, az Alkotmánybíróságról, az igazságszolgáltatási tevékenységek döntésre jogosult szervéről, a Bíróságról, és az állami igazságszolgáltatási tevékenység közreműködőjéről, az Ügyészségről.

Az Alaptörvény harmadik részében az alapjogvédelmi tevékenységek koordinátoráról, az Alapvető jogok biztosáról, a helyi közügyek és a helyi közhatalom érdekérvényesítőjéről, a helyi önkormányzatokról, továbbá a közpénzek törvényes felhasználásáról kapunk jogi iránymutatást.

⁴ Mógor Judit-Horváth László: Alkotmányos korlátok (garanciák) a minősített időszakokról szóló szabályozásban. Bolyai Szemle, 2009. évi 3. szám –p 37.

⁵ 71/2006. (IV.3.) Korm. rendelet a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról. Magyar Közlöny, 2006. évi 36. szám, I. kötet –p 3026.

⁶ A preambulum jelentése, bevezetés, előszó. A nemzetközi példák alaptörvényeit áttekintve megállapítható, hogy a preambulum egyfajta történelmi előszó, amely bemutatja történelmi múltjának értékeremtő állomásait és hitvallásának alapköveit.

Az állam függetlenségét a Magyar Honvédség, a közrend a közbiztonság az államhatár védelmét, valamint a bűncselekmények megakadályozásának és felderítésének alapvető feladatát a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok látják el.⁷ Ezen rendelkezések és feladat meghatározások az Alkotmány VIII. fejezetében együtt található meg.

Az Alaptörvény utolsó fejezete a különleges jogrendre vonatkozó speciális rendelkezéseket tartalmazza. A különleges jogrend a rendkívüli állapotra és a szükségállapotra a megelőző védelmi helyzetre a váratlan támadásra, valamint a vészhelyzetre vonatkozó egyéni és közös szabályokat tartalmazza.

A minősített időszakra, valamint a rendkívüli jogrendre vonatkozó megfogalmazásokat és utasításokat a jogalkotó az Alkotmány II. fejezetében határozta meg. A fogalmakat és az alapvető szabályokat az Országgyűlés jogállásán keresztül ismerhetjük meg.⁸ Az Alaptörvény esetében a különleges jogrend fejezetén belül a 48. cikk a rendkívüli állapotra és a szükségállapotra vonatkozó közös szabályokat taglalja.

II. A rendkívüli állapot

Az Országgyűlés hadiállapot kinyilvánítása vagy idegen hatalom fegyveres támadásának közvetlen veszélye - háborús veszély - esetén kihirdeti a rendkívüli állapotot.⁹

Az Alkotmány 19.§ (3) bekezdésének h) pontja értelmében az Országgyűlés hadiállapot, vagy idegen hatalom fegyveres támadásának közvetlen veszélye - háborús veszély - esetén kihirdeti a rendkívüli állapotot, és Honvédelmi Tanácsot hoz létre. Az Alaptörvény ebben az esetben a hadiállapot kinyilvánítása szóösszetételt tartalmazza. A törvényalkotó az alkotmányos rend megdöntésére vonatkozó megfogalmazás helyett a törvényes rend megdöntésére vonatkozó szövegrészt alkalmazza. Az Alkotmány 2011. december 31-i hatályon kívül helyezésével az alkotmányos rend fogalmi értékrendjét megszüntetve az Alaptörvény jogrendje érvényesül, amelynek alapja a preambulum értelmében egy szerződés a múlt, a jelen és a jövő magyarjai között.

A rendkívüli állapotra és a szükségállapotra vonatkozó közös szabályok szerint (Alaptörvény 48. cikk) az Országgyűlésre vonatkozó jogosultságok esetében a hadiállapot kinyilvánításához, a békekötéshez, valamint a különleges jogrend kihirdetéséhez az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges. Az Alkotmány ezzel szemben relatív egyszerűbb jogszabályi utalásokat tartalmaz, mivel a 19.§ (1) bek. g) pontja értelmében az Országgyűlés dönt a hadiállapot kinyilvánításáról és a békekötés kérdéséről. Az Alaptörvénybe lefektetett kétharmados szabályozás abban az esetben teremt feloldhatatlan problémát, ha az országgyűlés képviselői mandátumának eloszlási viszonyai nem adnak lehetőséget a demokratikus konszenzus megteremtésére a különleges jogrendre vonatkozó helyzetek megoldásának vonatkozásában.

Az Alaptörvény változtat a feloszlott, vagy felosztatott Országgyűlés összehívásának lehetőségén, mivel rendkívüli állapot idején a Honvédelmi Tanács is összehívhatja az Országgyűlést.¹⁰

A rendkívüli állapotra vonatkozó szabályokat az Alaptörvény 49. cikkelye tartalmazza, amely kismértékű jogszabályi megfogalmazásoktól eltekintve megegyezik az Alkotmányban található rendelkezésekkel.¹¹

⁷ A Magyar Honvédség, valamint a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatait, Magyarország Alaptörvényében az Állam fogalomkörébe tartozó 45. és 46. cikkely szabályozza.

⁸ Varga Péter-Horváth László: A minősített időszakok definiálása, alapvető szabályai, valamint szabályozásának főbb indokai. http://portal.zmne.hu/download/bjkmk/bsz/bszemle2009/3/06_vargapeter2.pdf (Letöltés ideje: 2012.05.12.)

⁹ Magyarország Alaptörvénye, 49. cikk (1) bek a) pont, Magyar Közlöny, 2011. évi 43. szám, -p 10679.

¹⁰ Az Alkotmány 28/A.§ (3) bek. szerint a feloszlott, vagy felosztatott Országgyűlést a köztársasági elnök hadiállapot [...] vagy szükséghelyzet esetén ismét összehívhatja.

III. A szükségállapot

Az Országgyűlés a törvényes rend megdöntésére vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányuló fegyveres cselekmények, továbbá az élet- és vagyónbiztonságot tömeges méretekben veszélyeztető, fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett súlyos, erőszakos cselekmények esetén szükségállapotot hirdet ki.¹²

Az Alaptörvény 50. cikk (1) bekezdésének értelmében a Magyar Honvédséget szükségállapot idején akkor lehet felhasználni, ha a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok alkalmazása nem elegendő. Az Alaptörvény e cikkelye teljes összhangban van a rendőrség feladatainak meghatározásával, mivel ezeknek a feladatoknak végrehajtása során a jogszabályi rendelkezések elsődleges védelmi és végrehajtói szerepet biztosítanak a rendőrség számára.

A rendőrség alapvető feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár védelme.¹³ A különleges jogrendre vonatkozó elsődleges feladatok között ellátja a rendkívüli állapot, a szükségállapot, a megelőző védelmi helyzet, a veszélyhelyzet és a váratlan támadás esetén a hatáskörébe utalt rendvédelmi feladatokat, továbbá rendkívüli állapot idején és váratlan támadás esetén közreműködik az államhatárt fegyveresen vagy felfegyverkezve átlépő személyek kiszorításában, valamint elfogásában és lefegyverzésében.¹⁴

Az Alaptörvény kiterjeszti a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok hatáskörét, mivel a szükségállapot kihirdetését szükségessé tevő cselekmény bekövetkezése esetén a rendészeti szervek erői és eszközei biztosítják a törvényes rend védelmét. Nem elegendő védelmi potenciált biztosító, rendészeti erő és eszköz hiánya esetén a jogszabály megteremti a Magyar Honvédség alkalmazásának lehetőségét.

A katonai és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok a határon kívüli helyzetről megfelelő értékelését és információt biztosító szolgálatokkal együttműködve, biztosítják Magyarország függetlenségének és törvényes rendjének védelmét, nemzetbiztonsági érdekeinek érvényesítését.¹⁵ A megszerzett információk birtokában megelőzhető, vagy csökkenthető a törvényes rend megdöntésére irányuló fegyveres cselekmények kialakulásának lehetősége.

IV. A megelőző védelmi helyzet

Az Országgyűlés külső fegyveres támadás veszélye esetén vagy szövetségi kötelezettség teljesítése érdekében meghatározott időre kihirdeti a megelőző védelmi helyzetet.¹⁶ A megelőző védelmi helyzet a békeidőszaki rendhez képest magasabb fokú

¹¹ Az Alaptörvény 49. cikk (3) bekezdés c) pontjában a jogalkotó a sarkalatos törvény kifejezést használja, mivel az Alaptörvényben nevesített sarkalatos törvények között rögzítésre került a különleges jogrendben alkalmazandó részletes szabályok. (Sarkalatos törvények jegyzéke)

<http://www.parlament.hu/fotitkar/sarkalatos/sarkalatosvekjegyzeke.pdf> (Letöltés ideje: 2012.05.13.)

¹² u.o 50. cikk, (1) bek. b) pont. –p 10680

¹³ Az Alaptörvény 46. cikk szabályozza a Rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok alapvető feladatát. A rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok részletes feladatait külön törvények szabályozzák.

¹⁴ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről. 1.§ (2) bek. 9. pont

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99400034.TV×hift=0 (Letöltés ideje: 2012.05.14.)

¹⁵ A nemzetbiztonsági szolgálatokat két nagy csoportba sorolhatjuk: a polgári és a katonai szolgálatokra. A polgári nemzetbiztonsági szolgálat része az Információs Hivatal, az Alkotmányvédelmi Hivatal és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatok, a katonai szolgálatokhoz tartozik a Katonai Biztonsági Hivatal és a Katonai Felderítő Hivatal. <http://www.kormany.hu/hu/mo/rendvedelem/nemzetbiztonsagi-szolgalatok> (Letöltés ideje: 2012.05.14.)

¹⁶ u.o 51. cikk, (1) bek. –p 10680

védelmi készséget jelent, azonban a rendkívüli állapottól eltérően nem ad módot az alapvető jogok felfüggesztésére.

Megelőző védelmi helyzet kialakulását követően az Alaptörvény felhatalmazza a Kormányt a sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedések bevezetésére. Ezek a rendkívüli intézkedések magasabb szintre emelik a közigazgatási hatóságok a rendvédelmi szervek és a honvédség egységeinek készenléti működését. Elsődleges cél az állam demokratikus jogrendjének és közigazgatási, valamint kormányzati egységének a megvédése külső fegyveres támadás esetén.

Az Alaptörvény - az Alkotmánnyal ellentétben - egységes formában szabályozza a megelőző védelmi helyzetre vonatkozó intézkedéseket, valamint egyértelmű utasításokat és előzetes végrehajtási utasításokat fogalmaz meg a végrehajtandó feladatok és hatáskörök tekintetében. Megelőző védelmi helyzet esetén, a hadkötelezettségen alapuló katonai szolgálat időtartama legfeljebb 12 hónap lehet.¹⁷

A megelőző védelmi helyzet bevezetésével összefüggő szabályok és intézkedések:¹⁸

- a szövetséges államokkal egyeztetett és összehangolt információk, hivatalos állásfoglalások kötelező kiadását a közszolgálati műsorszórók részére,
- az ország védelme szempontjából fontos termékek, energiahordozók, fogyasztási cikkek készletezését, forgalmuk szabályozását, illetve korlátozását,
- a frekvenciagazdálkodás és a műsorszórás terén korlátozó rendszabályok bevezetését, speciális üzemmódok előkészítését,
- a magyar légtérben és a repülőtereken a katonai légiforgalmi irányítás szükséges mértékű bevezetését,
- az ország védelme, a honvédelem szempontjából fontos, kritikus infrastruktúra védelmére a Honvédség, a rendvédelmi szervek erői és eszközei kirendelését,
- speciális terrorelhárító intézkedések bevezetését,
- az államhatár forgalma ellenőrzésének nemzetközi előírásoktól és egyezményektől eltérő szigorítását,
- az internet-, levél-, csomag- és postaforgalom fokozott ellenőrzését.

A szabályok és intézkedések mind arra irányulnak, hogy egyrészt megelőzhető legyen az előre jelzett eseménynek a bekövetkezése, másrészt biztosítékokat teremtsen az ország arra vonatkozóan, hogy az előre jelzett esemény bekövetkezésekor az ország ellátása a gazdaság továbbra is működni fog, a védekezés zavartalanul megkezdődhet.

A megelőző védelmi helyzet során alkalmazandó szabályok és intézkedések az adott külső fegyveres támadás súlyosságának veszélyessége, és a szövetségi kötelezettség teljesítésének fontosságának függvényében együttesen, vagy külön-külön is alkalmazásra kerülhetnek.

¹⁷ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről. 65.§ (1) bek.

<http://net.jogtar.hu/jr/gen/getdoc2.cgi?dbnum=1&docid=A1100113.TV> (Letöltés ideje: 2012.05.20.)

¹⁸ A Kormány az Alaptörvény 51. cikk (3) bekezdésében foglaltak alapján, valamint alkalmazásának körében elrendelheti a feladatok és a célok meghatározása során az ország védelme szempontjából releváns jelentőségű intézkedések bevezetését és egyes alapvető juttatások és szolgáltatások korlátozását.

V. A veszélyhelyzet

A Kormány az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség esetén, valamint ezek következményeinek az elhárítása érdekében veszélyhelyzetet hirdet ki, és sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedéseket vezethet be.¹⁹

Az Alkotmány alapszövegének rendelkezéseit a jogalkotó kibővítette. Meghatározta, hogy ipari katasztrófa esetén a Kormány veszélyhelyzetet hirdethet ki. A katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló törvény meghatározza a katasztrófa fogalmkörét, amelynek értelmében a katasztrófa veszélyhelyzet kihirdetésére alkalmas, illetve e helyzet kihirdetését el nem érő mértékű olyan állapot vagy helyzet, amely emberek életét, egészségét, anyagi értékeiket, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket [...] veszélyezteti. Figyelembe kell venni a veszélyhelyzet bekövetkezése esetén és azt ezt követő kármentés során, hogy a kár megelőzése, elhárítása vagy a következmények felszámolása meghaladja-e, az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit.

A veszélyhelyzet kihirdetését igénylő katasztrófák, valamint egyes különleges intézkedések bevezetése esetén, kellő szakmai koordinációt kell érvényre juttatni az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködése érdekében. A veszélyhelyzet során meg kell vizsgálni a nemzetközi segítség igénybevételének lehetőségét is.²⁰

VI. A váratlan támadás

A Kormány a külső fegyveres csoportoknak Magyarország területére történő váratlan betörése esetén a támadás elhárítására, Magyarország területének a honi és szövetséges légvédelmi és repülő készülségi erőkkel való oltalmazására, a törvényes rend, az élet- és vagyonbiztonság, a közrend és a közbiztonság védelme érdekében [...] a szükségállapot vagy a rendkívüli állapot kihirdetésére vonatkozó döntésig a támadással arányos és arra felkészített erőkkel azonnal intézkedni köteles.²¹

A váratlan támadás, mint a különleges jogrend szerves részét képező védelmi megfogalmazás, új önálló cikkelyként került be az Alaptörvénybe. Bevezetése és fogalomkörének megalkotása, egy eddig tisztázatlanul hagyott támadási nézőpontot vesz elemzés alá.

Az általános védelmi helyzet készenléti állapotának függvényében látható, hogy a váratlan támadás állapota a támadás intenzitásától és váratlanságából adódóan a rendkívüli állapot, vagy a szükségállapot kihirdetésére vonatkozó döntés kihirdetéséig tart. A köztársasági elnök által jóváhagyott fegyveres védelmi terve alapján, Magyarország fegyveres védelmét, váratlan támadás esetén a Belügyminisztérium alá tartozó rendvédelmi szervek hivatottak ellátni. Abban az esetben, ha a támadás megakadályozására a rendőrség, valamint a nemzetbiztonsági szolgálatok létszáma, valamint ereje és eszköze nem elegendő, akkor a Magyar Honvédség erre kijelölt alakulatait és egységeit kell alkalmazni.

A honvédelmi igazgatás értelmében az ország védelmével és a honvédelmi kötelezettségek teljesítésével kapcsolatos feladatok végrehajtása során a védelmi igazgatás részét képező közigazgatási szervek, valamint a honvédelemben közreműködő más szervek

¹⁹ Magyarország Alaptörvénye, 53. cikk, Magyar Közlöny, 2011. évi 43. szám, -p 10680

²⁰ 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról. 3§. 5. pont, http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100128.TV (Letöltés ideje: 2012.05.15.)

²¹ u.o. 52. cikk, -p 10680

ellátják a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2011. évi CXIII. törvény 1.§ (3) bekezdésben foglalt feladatokat.

VII. Az alkotmányos jogok felfüggesztésének lehetősége a különleges jogrend tekintetében

Az alapvető jogokat az Alaptörvény Szabadság és Felelősség fejezete tartalmazza. Az alapvető emberi jogokról szóló rendelkezések nem csak az állampolgárok számára biztosítják Magyarország által elfogadott és alkalmazott alapvető egyéni és közösségi jogokat. Az alapvető jogok korlátozására valamely alkotmányos érték védelme érdekében az elérni kívánt céllal arányosan van lehetőség.

Az alapvető emberi jogok korlátozása nem terjed ki az emberi méltóság sérthetlenségének jogára. Nem vonatkozik a korlátozás a kínzás, az embertelen, megalázó bánásmód tilalmára. Az ártatlanság vélelmének alapján, a különleges jogrend kihirdetésekor sem tekinthető senki bűnösnek mindaddig, ameddig a büntetőjogi felelősségét a bíróság jogerős határozata nem állapította meg. A büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez.²²

Látható, hogy a különleges jogrendre vonatkozó közös szabályok értelmében az alapvető jogok gyakorlása felfüggeszthető, vagy az alkotmányos értékek védelme érdekében az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.

A korlátozás az elérni kívánt cél bekövetkezésének érdekében az Alaptörvény szerinti mértéken túl is korlátozható.²³

Következtetések

A rendkívüli jogrend törvényi szabályozása nagymértékben megváltozott Magyarország Alaptörvényének életbe lépésével. A különleges jogrendbe integrált váratlan és rendkívüli helyzeteket taglaló fejezetek, összeforrt és kellő képen kidolgozott szabályozást biztosítanak hazánk alkotmányos védelme érdekében. Az alkotmányos védelem elsősorban a Kormány az Országgyűlés és a köztársasági elnök feladata.

Rendkívüli állapot idején a Honvédelmi Tanács, szükségállapot idején a köztársasági elnök, megelőző védelmi helyzetben és váratlan támadás esetén a Kormány rendkívüli intézkedéseket vezethet be. Ezek a rendkívüli intézkedések szabályozzák az élet-és vagyonbiztonságot az állampolgári alapjogok sérthetlenségét, valamint az alkotmányos rend védelmét.

Az Alkotmánnyal ellentétben az Alaptörvény külön fejezetben foglalkozik a különleges jogrendre vonatkozó szabályokkal.²⁴ Az értelmezhetőség és egységesítés szempontját szemelőt tartva a jogalkotó kiemelte az Alkotmányban külön-külön megtalálható törvényi részeket és egy egységes keretbe foglalta. Egyes szavak elhagyása, vagy kicserélése mellett a legszembetűnőbb különbség az Alkotmány és az Alaptörvény különleges jogrendre vonatkozó szabályozásában a Váratlan támadás jogszabályi fogalomkörének a meghatározása.

Az elemzés szempontjából megfelelő módon kitűnik, hogy az Alaptörvény egy védelmi igazgatási koncepció jogszabályi keretét biztosítja a különleges jogrend fejezetbe

²² u.o. XXVIII. cikk (3) bek.

²³ u.o. I. cikk (3) bek.

²⁴ Az Alkotmányban a különleges jogrendre vonatkozó jogi szabályozások a Kormányra, az Országgyűlésre és a Köztársasági elnökre vonatkozó jogszabályi részekbe volt megtalálható az egyéb feladatok és kötelezettségekkel együttvéve.

található törvényi cikkelyeknek, amely során a rendeletalkotás a sarkalatos törvényben meghatározottak szerint érvényesül.

Befejezés

Hazánk az Európai Unió és a NATO tagjaként elkötelezett híve a nemzetközi béke és biztonság megteremtése és fenntartása érdekében. Magyarország illetve szövetségeseink ellen irányuló, hagyományos fegyverekkel végrehajtott támadás veszélye jelenleg elenyésző mértékű, azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni bizonyos hagyományos kockázatokat és fenyegetéseket, amelyek jelentősége csökkent, de nem szűnt meg.²⁵

A földrajzi elhelyezkedés szempontjából távoli, nem helyhez kötött stratégiai egységében közvetlenül nem érzékelhető biztonsági kockázatok, kihívások és veszélyforrások drámai gyorsasággal kerülhetnek határainkon belülre és komoly előjelek nélkül is történhetnek olyan változások, amelyek gyors és összehangolt választ követelnek meg a Kormány a Magyar Honvédség, valamint a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok részéről egyaránt.

Az Alaptörvény a sarkalatos törvényekkel együttvéve, egy komplex biztonság- és védelempolitikai stratégiai koncepciót alkot a különleges jogrend vonatkozásában.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Cikk/tanulmány

HORVÁTH Zita: A rendkívüli állapot. Hadmérnök, III. évfolyam, 3. szám Bp, 2008.

MÓGOR Judit-HORVÁTH László: Alkotmányos korlátok (garanciák) a minősített időszakokról szóló szabályozásban. Bolyai Szemle, 2009. évi 3. szám. Bp, 2009.

PATAKI István: A Varsói Szerződésről és a délnyugati hadszíntérről. Hadtudomány, 2006. évi 1-2. szám, Bp, 2006.

VARGA Péter-HORVÁTH László: A minősített időszakok definiálása, alapvető szabályai, valamint szabályozásának főbb indokai. Bolyai Szemle, XVIII. évfolyam, 3. szám, Bp, 2009.

Jogszabályok/dokumentumok

Magyarország Alaptörvénye. Magyar Közlöny, 2011. évi 43. szám

1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya

71/2006. (IV.3.) Korm. rendelet a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről

²⁵ A Kormány 1035/2012. (II.21.) Korm. határozata, Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. Magyar Közlöny, 2012. évi 19. szám. –p 1378.

2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

1035/2012. (II.21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

Internetes források

A sarkalatos törvények jegyzéke.

<http://www.parlament.hu/fotitkar/sarkalatos/sarkalatosvekjegyzeke.pdf>

(Letöltés ideje: 2012.05.13.)

A nemzetbiztonsági szolgálatok.

<http://www.kormany.hu/hu/mo/rendvedelem/nemzetbiztonsagi-szolgalatok>

(Letöltés ideje: 2012.05.14.)